

Prolog

SPITALUL MEMORIAL SIBLEY

În jur erau numai aparate medicale din care porneau tot felul de cabluri groase, stative pentru perfuzii și suporturi suspendate pentru susținere. Mai mulți oameni îmbrăcați în alb, albastru și maro (probabil medici) se adunaseră în jurul unui monitor pentru funcții vitale. Iar apoi, într-o clipită, tot acest tablou s-a pierdut într-o lumină puternică, o lumină atotcuprinzătoare, o lumină de o sută de mii de lumeni.

„O lumină orbitoare... ca și cum m-aș afla într-o navă cosmică”, mi-am spus și mi-am pierdut cunoștința. Eram dus undeva, iar asta, dintr-un motiv anume, mă liniștea. În jur nu era decât lumina aceea orbitoare, nu distingeam nimic, doar o forfotă. Apoi brusc ne-am oprit. Începeam să-mi simt trupul când am auzit conversația unor femei. Lumina s-a stins. Și a luat cu ea orice urmă de mișcare, lăsând loc întunericului și neclintirii. S-a făcut beznă totală. Un întuneric deplin, „un întuneric de nepătruns”. Dar în întuneric am auzit niște femei. Vorbeau în șoptă, însă din

vocile lor îmi dădeam seama că erau îngrijorate. Discutau ceva, dar nu înțelegeam ce anume. Iar asta mă frământa: de ce nu puteam să înțeleg ce vorbeau? „În lumina orbitoare”, spune Hegel, „în hăul măreț al luminii orbitoare...” Auzeam vocile femeilor, dar nu puteam să disting nimic. „În lumina orbitoare, în hăul măreț al luminii orbitoare... atât de puține lucruri sunt cunoscute, precum în întunericul de nepătruns...”

În cele din urmă, din toate acele sunete s-a conturat ceva, ceva care trebuia să aibă un sens. Un cuvânt. La început, a fost Cuvântul... și cuvântul acesta era *insurance*. „O, nu sunt niște sunete fără noimă, m-am gândit eu, chiar știi ce înseamnă cuvântul ăsta!” Și totuși de ce nu înțeleg nimic? Pentru că nu e un cuvânt georgian. Este altă limbă. Este un cuvânt englezesc care înseamnă „asigurare”. Femeile vorbesc în engleză. Dar de ce în engleză? Unde mă aflu? În mod clar, nu sunt pe o navă spațială. Sunt într-un spital în care se vorbește în engleză. Sunt aici pentru că dintr-odată mi s-a făcut rău. Mi s-a făcut rău în avion, când am zburat deasupra oceanului, am început să tremur, apoi la ambasada Mexicului am leșinat. Dar înainte am reușit să sun la ambasada Georgiei. Ce treabă aveam la ambasada Mexicului? Mi-am adus aminte. Sunt la Washington. Trebuia să plec cu avionul la Cancun, în Mexic, și de acolo, în altă parte. În cele din urmă, am ajuns acasă la Irena, pe Connecticut Avenue. Irena Lasota mi-e prietenă. „Ție nu ți-e bine deloc”, mi-a spus ea și mi-a dat, ca să mă convingă, un argument imbatabil: „Nici măcar n-ai gustat din rața mea!” Iar ăsta e ultimul

lucru pe care mi-l amintesc. N-am putut mânca din rața aia divină și asta, fără îndoială, însemna că îmi era foarte rău.

— Suntem îngrijorați că nu are asigurare. Doar înțelegeți, spitalul nostru nu e John Hopkins, dar nici nu poate fi considerat unul ieftin.

„Am avut dreptate, sunt la spital”, mi-am spus.

Vocea necunoscută a continuat:

— Și cum o să poată el să plătească o asemenea sumă?!

— Doamnă doctor, nu e un om simplu, e membru al parlamentului și fost deținut politic, a fost închis în Gulagul sovietic. În țara lui toți îl cunosc și mii de oameni ar fi bucuroși să-l ajute! Să nu credeți că nu are cine să aibă grijă de el!

Este prietena mea Irena Lasota. Îi recunosc vocea și accentul franțuzesc din zeci de mii de voci.

— Ce ciudat! În toată America abia dacă sunt vreo sută de medici care au auzit de Gulag. Și din ei vreo zece care sunt interesați de acest subiect. Dar iată că dumneavoastră ați avut noroc să dați exact peste unul din acești zece. Mama mea a fost deținută în Gulag, și eu m-am născut într-un lagăr.

— Unde v-ați născut? Unde a fost închisă mama dumneavoastră? a început să se tulbure Irena.

— La Potma, în Dubravlag¹, a răspuns femeia.

¹ Dubravlag a făcut parte din sistemul sovietic de lagăre de concentrare. Situat pe teritoriul Republicii Mordovia, acest lagăr a fost înființat în 1948 pentru deținuți politici (n. red.).

„O să plătesc pentru tot”, am vrut să spun, dar nu am putut.

— Nu poate fi o întâmplare. Și omul acesta a fost închis tot la Dubravlag, la Barașevo.

— Dacă mama ar mai fi trăit...

— Toți trei am fost închiși acolo, a adăugat Irena. În tot Washingtonul sunt trei oameni care au fost în Gulag și acum s-au adunați toți aici, în spitalul Sibley.

„Nu pentru mult timp”, voiam eu să adaug.

— Vă rog să mă iertați, cum vă numiți?

— Irena. Irena Lasota.

— Doamnă Lasota, ce este bolnavul pentru dumneavoastră?

— E un prieten vechi. În dimineața asta, a venit din Georgia.

— O să încerc să vorbesc cu pacientul. *Hello*, mi s-a adresat femeia necunoscută în halat alb.

„Bună ziua, doamnă doctor”, am încercat eu să-i răspund.

— Poate că aude, dar nu poate vorbi. Spuneți-mi, cum îl cheamă?

— Levan Berdzenișvili, B de la Boris, E de la Elena, R de la Ronald...

— Ce nume complicat!

— Puteți să-i spuneți „domnul B”.

— Foarte bine, să fie „domnul B”. Eu sunt medicul curant, mă cheamă Page, Page van Wirth.

— Îmi pare bine, domnișoară Van Wirth.

— Doamnă Lasota, domnul B are două probleme serioase: o infecție cutanată la piciorul stâng și insuficiență renală. Infecția a avansat, așa că va trebui să folosim niște antibiotice foarte puternice. Din păcate, starea rinichilor se va înrăutăți. Vreau să știți că riscul este foarte mare. În primele trei zile, va trebui să stea la secția de reanimare și terapie intensivă. Pentru început, ne vom ocupa de infecție, apoi, dacă totul va decurge bine, o să trecem și la rinichi. Înțelegeți ce vă spun?

— Are o infecție și poate că rinichii îi vor ceda din cauza antibioticelor. Trebuie să fim pregătiți pentru tot ce-i mai rău, domnișoară Page.

— Page doar sau, dacă chiar insistați, atunci domnișoara Van Wirth, a corectat-o doctorița cu o urmă de tristețe în glas.

— Bine, domnișoară Van Wirth.

— Știu că are asigurare de călătorie, dar nu-i folosește aici. Totuși, chiar dacă are bani sau nu, acum o să avem grijă de el.

— Mulțumesc mult.

— Ați spus că e fost deținut în Gulag, așa e?

— Da.

— Atunci, de câte ori voi fi de gardă, îl voi ruga să-și amintească întâmplări de acolo. Îl va ajuta să mai discute cu cineva, iar eu noaptea oricum nu pot să dorm. În schimbul acestor istorisiri o să-i fac și eu un serviciu – nu-l voi pune să plătească pentru nimic, economisind astfel câteva mii de dolari. Ce credeți, domnul B o să fie de acord?

— Cum să nu fie de acord? a exclamat Irena. Și acum ar fi în stare să facă asta! Numai să-l pui să vorbească...

— Foarte bine, a spus domnișoara Van Wirth, întorcându-se către mine. O să începem peste trei zile. Dacă mă auziți, mi s-a adresat doctorița, vă rog să vă concentrați și să mă ascultați cu atenție: vi s-a administrat intravenos un medicament foarte puternic, de aceea nu puteți să vorbiți. Următoarele trei zile vor fi critice pentru dumneavoastră. Este o bătălie din care trebuie să ieșiți învingător. Poate că veți vrea să abandonați lupta. Să n-o faceți. Să vă amintiți atunci că nu puteți să abandonați lupta, pentru că v-ați îndatorat și sunteți obligat să plătiți. Gândiți-vă ce datorie lăsați în urmă. Dacă nu găsiți niciun motiv, aduceți-vă aminte că-mi sunteți dator mie – va trebui să-mi povestiți totul despre lagărul Dubravlag din Potma, căci acolo m-am născut eu. Acum o să ne retragem, stați liniștit și dormiți.

„*Debt*, datorie”, mi-am spus, iată cuvântul cel mai potrivit. Nu voi putea să plec nicăieri până nu-mi voi plăti datoria. Așa este. Da, așa este, am o datorie, o datorie foarte mare. Datoria mea chiar are un nume. Se numește Arkadi Dudkin.

*

Ca orice carte, și a mea are destinul ei – s-a născut din greșeală.

Conform elegiei reformatorului și poetului grec Solon, viața omului constă într-o serie de perioade de șapte ani: în primii șapte ani, copilului i se schimbă dinții; în a doua

perioadă – atinge maturitatea; în a treia – îi crește barba; în a patra – înflorește; în a cincea – își face o familie; în a șasea – se apucă serios de treabă; în a șaptea și a opta – se perfecționează; în a noua – începe să-și piardă puterile, iar în a zecea – deja dacă a ajuns în această etapă, atunci, cu siguranță, moartea lui nu va fi prematură.

Am trecut prin multe în viață, dar, dacă mă gândesc mai bine, știu clar că cea mai importantă perioadă a constat în cei patru ani în care am tot așteptat să fiu arestat și cei trei ani pe care i-am petrecut în detenție. Influența acestor șapte ani asupra vieții mele e așa de mare, că e suficient să mă întâlnesc cu un necunoscut – fie el georgian sau străin – ca, după ce apucăm să schimbăm câteva cuvinte, să încep să-i spun că am fost cândva deținut politic. Orice discuție pe care o am duce invariabil la acest subiect.

În sinea mea și eu mă împotrivesc. Nu-mi place asta: pare că sunt un om prea complicat. Încerc să mă conving că nu e o idee prea bună să vorbesc atâta despre KGB, Gulag, închisoare și nenorociri într-o conversație despre Grecia antică, Homer, Aristofan, Rustaveli, Baratașvili, Galaktion, fotbal, Pelé, Garrincha, Ronaldo, calculatoare, Windows, Macintosh, iPhone, regim, proteine, Atkins, carbohidrați, sectorul privat, fonduri, educație, istorie, politică, asasinarea lui Ilia Ceavceavadze, georgieni, călătorii, Brazilia. Vorbește despre ce vrei, dar oare nu poți să discuți și despre altceva în afară de închisoare, Barașevo, Dubravlag și arestarea ta de acum treizeci de ani?

De aceea nu am scris niciodată despre înființarea Partidului Republican al Georgiei, nici despre anchetă, nici despre așteptarea sentinței, nici despre arestarea de pe strada Vedzini din Tbilisi, nici despre centrul de detenție al KGB-ului aflat la o sută de pași de casa mea, unde am stat șase luni, nici despre închisorile din Rostov, Riazan, Potma, nici despre trenurile Stolîpin cu care erau transportați deținuții și nici despre Barașevo, unde am petrecut cei mai buni trei ani din viață. Când spun asta, o zic în ambele sensuri: au fost „cei mai buni ani” din viața mea pentru că eram tânăr – și ce poate fi mai frumos decât vârsta aceea? – și pentru că nu am mai fost niciodată înconjurat de asemenea oameni pe care îi aduna pe atunci cu mare râvnă KGB-ul.

Nu am scris nimic despre Barașevo, deși, desigur, celor apropiați le-am povestit despre atmosfera de acolo, despre regimul de la închisoare, despre viața petrecută în închisoare și, lucrul cel mai important, despre oameni, despre tovarășii mei deținuți și despre supraveghetorii noștri vigilenți.

Prietenii îmi spuneau des: „Trebuie să scrii neapărat despre perioada din închisoare!” Știam și eu asta, dar mereu mi se părea că nu era momentul potrivit. Dar, când, într-o țară îndepărtată, la Spitalul Memorial Sibley, o doctoariță îngrijorată a stabilit că nu mai am mult de trăit și concluzia ei s-a reflectat clar pe fețele apropiaților mei, mi-am dat seama într-un final, în ciuda temperaturii de 40 de grade, că „e cel mai bun moment” să scriu.

Știu că nu sunt primul care a fost forțat de circumstanțe excepționale să se apuce de scris – printre noi au fost mereu

destui grafomani și destule genii. Dar motivul pentru care eu am pus mâna pe condei n-a fost acela de a scrie o carte de beletristică sau de a mă lansa „în căutarea timpului pierdut” (ah, iubitul meu Proust!), ci de a salva un personaj care era pe punctul de a dispărea. Mă lupt pentru salvarea lui Arkadi Dudkin. Fără mine, Arkadi va dispărea, nimeni nu va afla că a existat pe lumea asta, că existența lui a avut un rost. Unii l-au uitat demult, alții nici n-au știut de el – pentru că nu l-au văzut niciodată în lagăr. Dacă n-o să scriu despre Arkadi, atunci o să mă caute și pe mine în Hades, așa cum a făcut Tiresias cu Ulise, și o să-mi ceară socoteală. Dacă o să dispară Arkadi, atunci o să dispar și eu, și cineva, din greșeală, o să creadă că m-a cunoscut cu adevărat pentru că a fost prezent la un curs de-ale mele, m-a văzut la televizor sau a citit un articol de-ale mele din ziar.

Nu sunt în stare să scriu ca Flaubert, însă, dacă acest mare om a spus: „Madame Bovary sunt eu!”, atunci și eu pot să spun că: Arkadi Dudkin sunt eu.

Mai târziu, doctorița a recunoscut că cele mai mari temeri ale ei nu s-au adevărit și că trimiterea mea în Hades a fost amânată *sine die*, dar era deja târziu: Arkadi Dudkin ca personaj, transformat în textul scris cu Arial Unicode MS OpenType, călătorea, fără voia mea, prin întinderile internetului.

În Psalmul 41, David spune că „un val cheamă pe un alt val, la vuietul căderii apelor”¹ și Arkadi Dudkin i-a chemat

¹ „Psalmul 41” în *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, în traducerea lui Dumitru Cornilescu, „Psalmii”, „Cartea I”, p. 577 (n. red.).

și el pe Grișa Feldman, Grișa pe Jora Homizuri, Jora pe Johnny Lașkarașvili, Johnny pe Rafik Papaian, Rafik pe Henrich Altunian, Henrich pe Mișa Poliakov, Mișa pe Boria Manilovici, Boria pe Vadim Iankov, Vadim pe Fred Anadenko, Fred pe Iuri Badzio, Badzio pe Aleksei Razlațki, Razlațki pe Piotr Butov, Piotr pe Dainis Lismanis, și toți la un loc au fost paisprezece, și toți paisprezece l-au chemat pe fratele meu Dato, iar atunci mintea mi s-a luminat atât de tare, că imediat s-a făcut întuneric, un întuneric care s-a așezat greoi și care a început să-mi vorbească.

1

ARKADI

Avea două vieți sau, mai bine zis, se afla într-o *instituție* (după destrămarea Uniunii Sovietice, acest cuvânt nici nu ar mai trebui să fie în uz, atât de sovietic este, fiind o dovadă a supremației aparatului de stat asupra omului), în in-sti-tu-ți-a JH 385/ 3-5, iar aceea nu se chema viață, dar el nu știa asta. Știa că el e Arkadi Dudkin, veteran al Marelui Război pentru Apărarea Patriei¹, erou al acestui război, omul care ridicase, împreună cu Kantaria, steagul roșu deasupra bisericii (desigur, se referea la Reichstagul pe care îl văzuse în filme, dar în mintea lui numai o biserică putea avea cupolă), în timp ce Gorohov (numele pe care i-l dăduse tovarășului lui Kantaria, Mihail Egorov, cu care acesta ridicase steagul) nici nu exista. Mai știa că trebuia să fie eliberat la 13 mai, numai că ori el nu mai ținea socoteala anilor, ori mai avea doar un an de așteptat, un ultim an, care părea să nu se mai sfârșească, iar oamenii răi, sau „nelegiuïții” așa cum le spunea el, nu-i mai dădeau drumul.

¹ Este, de fapt, vorba despre Al Doilea Război Mondial (n. red.).